Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Første Afdeling)

11. september 2019*

»Præjudiciel forelæggelse – forbrugerbeskyttelse – direktiv 2002/65/EF – forbrugerkreditaftale indgået ved fjernsalg – fortrydelsesret – udøvelse af fortrydelsesretten, efter at aftalen efter forbrugerens udtrykkelige ønske er blevet helt opfyldt – meddelelse til forbrugeren af oplysninger om fortrydelsesretten«

I sag C-143/18,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Landgericht Bonn (den regionale appeldomstol i Bonn, Tyskland) ved afgørelse af 9. februar 2018, indgået til Domstolen den 23. februar 2018, i sagen

Antonio Romano,

Lidia Romano

mod

DSL Bank – en filial under DB Privat- und Firmenkundenbank AG, tidligere DSL Bank – en afdeling under Deutsche Postbank AG,

har

DOMSTOLEN (Første Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, J.-C. Bonichot, og dommerne C. Toader, A. Rosas, L. Bay Larsen og M. Safjan (refererende dommer),

generaladvokat: G. Pitruzzella,

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

– DSL Bank – en filial under DB Privat- und Firmenkundenbank AG – ved Rechtsanwalt A. Menkel,

– den tyske regering først ved T. Henze, M. Hellmann, E. Lankenau og A. Berg, derefter ved M. Hellmann, E. Lankenau og A. Berg, som befuldmægtigede,

– Europa-Kommissionen ved F. Erlbacher og C. Valero, som befuldmægtigede,

* Processprog: tysk.

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 28. marts 2019,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 4, stk. 2, artikel 5, stk. 1, artikel 6, stk. 1, andet afsnit, andet led, artikel 6, stk. 2, litra c), artikel 6, stk. 6, og artikel 7, stk. 4, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2002/65/EF af 23. september 2002 om fjernsalg af finansielle tjenesteydelser til forbrugerne og om ændring af Rådets direktiv 90/619/EØF samt direktiv 97/7/EF og 98/27/EF (EFT 2002, L 271, s. 16).

2 Anmodningen er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem Antonio Romano og Lidia Romano på den ene side og DSL Bank – en filial under DB Privat- und Firmenkundenbank AG, tidligere DSL Bank – en afdeling under Deutsche Postbank AG (herefter »DSL Bank«) på den anden side vedrørende Antonio Romanos og Lidia Romanos udøvelse af fortrydelsesretten med hensyn til en kreditaftale indgået mellem disse parter i hovedsagen.

Retsforskrifter

EU-retten

3 Følgende fremgår af 1., 3., 12.-14., 23. og 24. betragtning til direktiv 2002/65:

»(1) Der bør i forbindelse med gennemførelsen af målene for det indre marked vedtages foranstaltninger med henblik på dets gradvise konsolidering, og disse foranstaltninger skal blandt andet bidrage til virkeliggørelsen af et højt forbrugerbeskyttelsesniveau i overensstemmelse med [artikel 95 EF og 153 EF].

[…]

(3) […] Valgfrihed er en væsentlig rettighed for forbrugerne, og for at sikre valgfriheden er det påkrævet med et højt forbrugerbeskyttelsesniveau for at sikre øget tillid blandt forbrugerne til fjernsalg.

[…]

(12) Modstridende eller forskellige bestemmelser i medlemsstaterne, der yder forbrugerne forskellig beskyttelse i forbindelse med fjernsalg af finansielle tjenesteydelser, vil kunne have negativ indvirkning på det indre marked og på den indbyrdes konkurrence mellem virksomhederne. Der er derfor behov for, at der på fællesskabsplan fastsættes fælles regler på området, uden at dette berører den almindelige forbrugerbeskyttelse i medlemsstaterne.

(13) Der bør i nærværende direktiv fastsættes et højt forbrugerbeskyttelsesniveau med henblik på at sikre den fri bevægelighed for finansielle tjenesteydelser. Medlemsstaterne bør ikke inden for de områder, som harmoniseres med direktivet, kunne vedtage andre bestemmelser end dem, der er fastlagt heri, medmindre andet er udtrykkeligt fastsat i dette direktiv.

(14) Dette direktiv omfatter alle finansielle tjenesteydelser, som kan være genstand for fjernsalg. Visse finansielle tjenesteydelser er imidlertid reguleret ved specifikke fællesskabsbestemmelser, der fortsat finder anvendelse på de pågældende finansielle tjenesteydelser. Det er imidlertid hensigtsmæssigt at fastsætte principper for fjernsalg af sådanne tjenesteydelser.

[…]

(23) Med henblik på den bedst mulige beskyttelse af forbrugeren er det vigtigt, at denne informeres tilstrækkeligt om dette direktivs bestemmelser og om eventuelle adfærdskodekser på dette område, og der bør gælde en fortrydelsesret for forbrugeren.

(24) Når fortrydelsesretten ikke finder anvendelse, fordi forbrugeren udtrykkeligt kræver aftalen opfyldt, bør leverandøren underrette forbrugeren herom.«

4 Direktivets artikel 1, som har overskriften »Formål og anvendelsesområde«, bestemmer i stk. 1 følgende:

»Formålet med dette direktiv er en indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om fjernsalg af finansielle tjenesteydelser til forbrugerne.«

5 Direktivets artikel 2 med overskriften »Definitioner« bestemmer som følger:

»I dette direktiv forstås ved:

a) »fjernsalgsaftale«: enhver aftale om finansielle tjenesteydelser mellem en leverandør og en forbruger, der er indgået under anvendelse af et system til fjernsalg eller fjernlevering af tjenesteydelser drevet af leverandøren, som for den pågældende aftales vedkommende udelukkende anvender en eller flere former for fjernkommunikationsteknik frem til og i forbindelse med selve indgåelsen af aftalen

b) »finansiel tjenesteydelse«: enhver tjeneste, der har karakter af bank-, kredit-, forsikrings-, individuel pensions-, investerings- eller betalingstjenesteydelse

c) »leverandør«: enhver fysisk eller juridisk person, offentlig eller privat, der som led i sin erhvervsmæssige virksomhed efter aftale leverer tjenesteydelser, som er genstand for fjernsalgsaftaler

d) »forbruger«: enhver fysisk person, som i forbindelse med fjernsalgsaftaler ikke handler som led i sin erhvervsmæssige virksomhed

[…]«

6 Samme direktivs artikel 3, som har overskriften »Oplysninger til forbrugeren inden indgåelse af fjernsalgsaftalen«, har følgende ordlyd:

»1. Forbrugeren skal, i god tid inden han forpligtes af en fjernsalgsaftale eller et tilbud, have følgende oplysninger om

[…]

3) fjernsalgsaftalen
   a) hvorvidt der er fortrydelsesret i overensstemmelse med artikel 6, og, hvis dette er tilfældet, dens varighed samt betingelserne for at gøre den gældende, herunder oplysninger om det beløb, som forbrugeren kan afkræves på grundlag af artikel 7, stk. 1, og om konsekvenserne af ikke at udøve denne ret

[…]

2. De i stk. 1 nævnte oplysninger, hvis kommercielle formål skal fremgå klart, skal gives på en klar og forståelig måde under anvendelse af midler, der er tilpasset den anvendte fjernkommunikationsteknik, idet der navnlig skal tages hensyn til principperne om god tro i forretningstransaktioner og principperne om beskyttelse af personer, der i henhold til medlemsstaternes nationale lovgivning ikke kan indgå retshandler, f.eks. mindreårige.

[…]«

7 Artikel 4 i direktiv 2002/65 med overskriften »Krav om yderligere oplysninger« bestemmer følgende:

»1. Findes der bestemmelser i fællesskabslovgivningen om finansielle tjenesteydelser, som indeholder andre krav om forhåndsoplysninger end dem, der er omhandlet i artikel 3, stk. 1, gælder disse krav fortsat.

2. Medlemsstaterne kan, indtil der gennemføres en yderligere harmonisering, opretholde eller indføre strengere krav om forhåndsoplysninger, forudsat at disse er forenelige med fællesskabslovgivningen.

3. Medlemsstaterne underretter Kommissionen om de nationale bestemmelser vedrørende krav om forhåndsoplysninger, jf. stk. 1 og 2, når disse krav går videre end kravene i artikel 3, stk. 1. Kommissionen tager hensyn til de nationale bestemmelser, der er givet underretning om, når den udarbejder den rapport, der er omhandlet i artikel 20, stk. 2.

4. Med henblik på at skabe en høj grad af gennemsigtighed sikrer Kommissionen på enhver relevant måde, at oplysninger om de nationale bestemmelser, den har fået underretning om, gøres tilgængelige for forbrugere og leverandører.«

8 Direktivets artikel 5, som har overskriften »Meddelelse af aftalevilkår og -betingelser samt forhåndsoplysninger«, bestemmer som følger:

»1. Leverandøren meddeler forbrugeren alle aftalevilkår og -betingelser samt alle de oplysninger, der er omhandlet i artikel 3, stk. 1, og artikel 4, på papir eller på et andet varigt medium, som forbrugeren har adgang til, i god tid inden denne bindes af nogen fjernaftale eller noget fjerntilbud.

2. Leverandøren skal opfylde forpligtelsen i stk. 1 straks efter fjernsalgsaftalens indgåelse, hvis aftalen er indgået på forbrugerens anmodning under anvendelse af fjernkommunikationsteknik, som ikke gør det muligt at udlevere aftalevilkår og -betingelser samt oplysninger i overensstemmelse med stk. 1.

[…]«

9 Direktivets artikel 6 med overskriften »Fortrydelsesret« bestemmer som følger:

»1. Medlemsstaterne påser, at forbrugeren har en frist på 14 kalenderdage til at fortryde aftalen uden at skulle betale bod og uden at skulle angive sine grunde. […]

Den periode, hvor denne fortrydelsesret kan udøves, løber fra:

– den dag, hvor fjernsalgsaftalen er indgået […]

– den dag, hvor forbrugeren modtager aftalevilkårene og oplysningerne i henhold til artikel 5, stk. 1 eller 2, hvis dette tidspunkt er senere end det i første led nævnte.

[…]

2. Fortrydelsesretten finder ikke anvendelse på

[…]

c) aftaler, som efter forbrugerens udtrykkelige ønske er blevet helt opfyldt af begge parter, inden forbrugeren udøver sin fortrydelsesret.

3. Medlemsstaterne kan fastsætte, at fortrydelsesretten ikke finder anvendelse på

a) en kredit, som primært skal muliggøre erhvervelse eller bevarelse af ejendomsretten til en grund eller en opført eller projekteret bygning eller muliggøre renovering eller forbedring af en bygning, eller

b) en kredit, som er sikret ved pant i fast ejendom eller en rettighed relateret til fast ejendom, eller

[…]

6. Hvis forbrugeren udøver sin fortrydelsesret, skal han inden den relevante frists udløb meddele leverandøren dette efter de anvisninger, han har modtaget i medfør af artikel 3, stk. 1, nr. 3), litra d), på en måde, som har beviskraft i henhold til national lov. Fristen anses for overholdt, hvis meddelelsen, når den foreligger på papir eller et andet varigt medium, som modtageren har adgang til, er afsendt inden fristens udløb.

[…]«

10 Samme direktivs artikel 7 med overskriften »Betaling af ydelser leveret inden udøvelsen af fortrydelsesretten« bestemmer følgende:

»1. Når en forbruger udøver sin fortrydelsesret i henhold til artikel 6, stk. 1, kan han kun pålægges uden unødigt ophold at betale for den tjenesteydelse, som leverandøren faktisk har leveret i henhold til fjernsalgsaftalen. Opfyldelse af kontrakten kan først påbegyndes, når forbrugeren har givet sit tilsagn. […]

[…]

3. Leverandøren må ikke afkræve forbrugeren nogen form for betaling i henhold til stk. 1, medmindre han kan godtgøre, at forbrugeren i overensstemmelse med artikel 3, stk. 1, nr. 3), litra a), på behørig vis er blevet oplyst om det beløb, som skal betales. Leverandøren kan dog under ingen omstændigheder kræve denne betaling, hvis han har påbegyndt opfyldelsen af aftalen inden fortrydelsesfristens udløb i henhold til artikel 6, stk. 1, uden at forbrugeren har anmodet herom.

4. Leverandøren refunderer snarest muligt og senest i løbet af 30 kalenderdage forbrugeren ethvert beløb, som han måtte have modtaget af denne i forbindelse med indgåelsen af fjernsalgsaftalen, med undtagelse af det i stk. 1 omhandlede beløb. Denne frist løber fra den dag, hvor leverandøren modtager meddelelsen om fortrydelse.

5. Forbrugeren leverer snarest muligt og senest i løbet af 30 kalenderdage ethvert beløb og/eller ethvert formuegode, som han måtte have modtaget af leverandøren, tilbage til denne. […]«

11 Artikel 11 i direktiv 2002/65 med overskriften »Sanktioner« har følgende ordlyd:

»Medlemsstaterne fastsætter passende sanktioner i tilfælde af, at leverandøren ikke overholder de nationale bestemmelser, som er vedtaget i medfør af dette direktiv.

Medlemsstaterne kan med henblik herpå navnlig foreskrive, at forbrugeren til enhver tid og uden udgift eller betaling af bod kan opsige aftalen.

Disse sanktioner skal være effektive, forholdsmæssige og afskrækkende.«

Tysk ret

12 § 312b i Bürgerliches Gesetzbuch (borgerlig lovbog), i den affattelse, der finder anvendelse på tvisten i hovedsagen (herefter »BGB«), bestemmer i stk. 1:

»Fjernsalgsaftaler er enhver aftale om levering af varer eller udførelse af tjenesteydelser, herunder finansielle tjenesteydelser mellem en leverandør og en forbruger, der er indgået udelukkende under anvendelse af fjernkommunikationsteknik, medmindre aftalen ikke indgås i et system til fjernsalg eller fjernlevering af tjenesteydelser. Finansielle tjenesteydelser som omhandlet i første punktum er banktjenesteydelser samt tjenester i forbindelse med kreditydelse, forsikring, individuel pension, investering eller betaling.«

13 BGB's § 312d bestemmer følgende:

»1. I forbindelse med fjernsalgsaftaler har forbrugeren fortrydelsesret i henhold til § 355. […]

2. Uanset § 355, stk. 2, første punktum, begynder fortrydelsesfristen ikke at løbe før opfyldelsen af oplysningsforpligtelserne i henhold til § 312c, stk. 2 […] og for tjenesteydelser ikke før dagen for aftaleindgåelsen.

3. I forbindelse med tjenesteydelser bortfalder fortrydelsesretten også i følgende tilfælde:

1) i forbindelse med finansielle tjenesteydelser, når aftalen efter forbrugerens udtrykkelige ønske er blevet helt opfyldt af begge parter, inden forbrugeren udøver sin fortrydelsesret […]

[…]

5. Fortrydelsesretten består desuden ikke i forbindelse med fjernsalgsaftaler, hvor forbrugeren allerede på grundlag af §§ 495 og 499-507 har en fortrydelses- eller returret i henhold til § 355 eller § 356. I forbindelse med sådanne aftaler gælder stk. 2 tilsvarende.

6. Uanset BGB's § 357, stk. 1, skal forbrugeren i forbindelse med fjernsalgsaftaler om finansielle tjenesteydelser kun yde værdierstatning for den ydede tjenesteydelse efter bestemmelserne om lovmæssig fortrydelse, såfremt forbrugeren blev oplyst om denne retsvirkning, før denne afgav sin aftaleerklæring, og såfremt forbrugeren udtrykkeligt har accepteret, at den erhvervsdrivende påbegynder udførelsen af tjenesteydelsen, før fortrydelsesfristen er udløbet.«

14 BGB's § 346 fastsætter som følger:

»1. Såfremt en af aftalens parter i henhold til aftalen har forbeholdt sig eller ifølge loven har ret til at opsige aftalen, skal de modtagne ydelser i tilfælde af opsigelse leveres tilbage, og værdien af anvendelsen udleveres.

2. I stedet for returnering eller udlevering skal skyldneren betale værdierstatning, såfremt

1) returnering eller udlevering er udelukket ifølge det opnåedes natur […]

Såfremt der i aftalen er fastsat en modydelse, skal denne lægges til grund ved beregningen af værdierstatningen; såfremt der skal ydes værdierstatning for brugsfordelen ved et lån, kan det dokumenteres, at værdien af brugsfordelen var lavere.«

15 BGB's § 355 bestemmer i stk. 3:

»Fortrydelsesretten bortfalder senest seks måneder efter aftalens indgåelse. Ved levering af varer begynder fristen ikke før den dag, hvor de ankommer til modtageren. Uanset første punktum bortfalder fortrydelsesretten ikke, hvis forbrugeren ikke er blevet oplyst korrekt om sin fortrydelsesret; i forbindelse med fjernsalgsaftaler om finansielle tjenesteydelser bortfalder fortrydelsesretten endvidere ikke, hvis den erhvervsdrivende ikke har opfyldt sin meddelelsespligt i henhold til § 312c, stk. 2, nr. 1, korrekt.«

16 BGB's § 495 bestemmer i stk. 1 som følger:

»I forbindelse med forbrugerkreditaftaler har låntageren fortrydelsesret i henhold til § 355.«

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

17 I oktober 2007 indgik Antonio Romano og Lidia Romano med kreditinstituttet DSL Bank en kreditaftale til finansiering af den faste ejendom, som de anvendte til privat brug.

18 I denne aftale, som vedrørte et annuitetslån, var foreskrevet en fast rentesats frem til den 31. december 2017. Kreditaftalen bestemte, at låntageren skulle foretage en indledende afbetaling på 2,00% af lånebeløbet og herefter betale månedlige rater til tilbagebetaling af renter og afdrag på 548,53 EUR. Tilbagebetalingen skulle begynde den 30. november 2007 med betalingen af den første månedlige rate. Desuden afhang ydelsen af lånet af, at der som sikkerhed blev givet pant i den omhandlede ejendom.

19 Aftalen blev indgået på følgende måde.

20 Antonio Romano og Lidia Romano fik af DSL Bank udleveret et dokument udarbejdet på forhånd benævnt »låneansøgning« sammen med en vejledning om fortrydelsesretten, en oversigt over betingelserne for udbetaling af lånet, de almindelige finansieringsbetingelser samt et dokument benævnt »information og vejledning om byggefinansieringslån for forbrugerne«.

21 I den nævnte vejledning om fortrydelsesretten var det præciseret, at »[f]ortrydelsesretten bortfald[t] før tid, når kontrakten [var] helt opfyldt, og låntageren udtrykkeligt [havde] accepteret dette«.

22 Antonio Romano og Lidia Romano underskrev låneansøgningen, vejledningen vedrørende fortrydelsesretten og modtagelsesbekræftelsen vedrørende dokumentet benævnt »information og vejledning om byggefinansieringslån for forbrugerne« og fremsendte det underskrevne eksemplar af disse dokumenter til DSL Bank. Sidstnævnte godkendte derefter ved brev låneansøgningen indgivet af Antonio Romano og Lidia Romano.

23 Antonio Romano og Lidia Romano stillede den aftalte sikkerhed. DSL Bank udbetalte efter, at Antonio Romano og Lidia Romano havde anmodet herom, lånebeløbet til disse. Antonio Romano og Lidia Romano begyndte herefter at foretage de aftalte afdrag.

24 Ved brev af 8. juni 2016 meddelte Antonio Romano og Lidia Romano, at de ønskede at udøve deres fortrydelsesret med hensyn til den aftale, som var indgået i 2007, og gjorde gældende, at vejledningen vedrørende fortrydelsesretten ikke var i overensstemmelse med de tyske bestemmelser.

25 DSL Bank bestred, at Antonio Romano og Lidia Romano kunne udøve denne fortrydelsesret, hvorefter de sidstnævnte anlagde sag ved Landgericht Bonn (den regionale ret i første instans i Bonn, Tyskland) med påstand om, at det blev fastslået, at DSL Bank som følge af fortrydelsen ikke længere kunne påberåbe sig rettigheder, som denne bank var tillagt i medfør af den pågældende kreditaftale. Antonio

Romano og Lidia Romano nedlagde desuden påstand om, at DSL Bank skulle pålægges at tilbagebetale de beløb, som i medfør af aftalen var erlagt frem til fortrydelsen, og om betaling af erstatning for værdien af anvendelsen af disse beløb.

26 Det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, at den i hovedsagen omhandlede kreditaftale er en fjernsalgsaftale om levering af finansielle tjenesteydelser som omhandlet i BGB's § 312b.

27 Det er den forelæggende rets opfattelse, at den i nærværende doms præmis 21 omhandlede præcisering, som er indeholdt i vejledningen om fortrydelsesretten, og som vedrører bortfald af denne ret, er baseret på BGB's § 312d, stk. 3, nr. 1, som udgør gennemførelsen i tysk ret af artikel 6, stk. 2, litra c), i direktiv 2002/65. I overensstemmelse med praksis fra Bundesgerichtshof (forbundsdomstol, Tyskland) finder denne bestemmelse i BGB imidlertid ikke anvendelse på kreditaftaler indgået med en forbruger, herunder fjernsalgsaftaler. Med hensyn til de nævnte aftaler gælder, at forbrugeren råder over en fortrydelsesret, som er fastsat i BGB's § 355, stk. 3, sammenholdt med BGB's § 495, stk. 1, og ikke i BGB's § 312d, stk. 3, nr. 1. Den nævnte § 355, stk. 3, bestemmer dels, at fortrydelsesretten ikke bortfalder, hvis forbrugeren ikke er blevet oplyst korrekt om sin fortrydelsesret, og indeholder dels ikke bestemmelser om bortfald af denne ret i tilfælde, hvor aftalen efter forbrugerens udtrykkelige ønske er blevet helt opfyldt af begge parter, inden forbrugeren udøver sin fortrydelsesret.

28 På denne baggrund har den forelæggende ret rejst spørgsmålet om, hvorvidt præciseringen omhandlet i nærværende doms præmis 21 vedrørende bortfald af fortrydelsesretten er korrekt, og om forbrugeren følgelig er blevet korrekt oplyst om sin ret.

29 Endelig har den forelæggende ret anført, at teksten til vejledningen om fortrydelsesretten kan anses for tilstrækkelig klar og præcis for en gennemsnitsforbruger som defineret i Domstolens praksis, dvs. en forbruger, som er almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet i betragtning af alle relevante kendsgerninger og samtlige omstændigheder i forbindelse med forhandlingen af denne aftale. Den forelæggende ret er imidlertid af den opfattelse, at denne vejledning ikke er tilstrækkeligt klar og præcis for en gennemsnitsforbruger, som defineret i tysk retspraksis, der henviser til en juridisk ukyndig forbruger.

30 Landgericht Bonn (den regionale ret i første instans i Bonn), som er af den opfattelse, at afgørelsen af tvisten i hovedsagen afhænger af en fortolkning af visse bestemmelser i direktiv 2002/65, har besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Skal artikel 6, stk. 2, litra c), i direktiv [2002/65] fortolkes således, at den er til hinder for en national bestemmelse eller praksis som den i hovedsagen omhandlede, som i forbindelse med låneaftaler indgået ved fjernsalg ikke fastsætter en udelukkelse af fortrydelsesretten, såfremt aftalen efter forbrugerens udtrykkelige ønske allerede er blevet helt opfyldt af begge parter, inden forbrugeren udøver sin fortrydelsesret?

2) Skal artikel 4, stk. 2, artikel 5, stk. 1, artikel 6, stk. 1, andet afsnit, andet led, og artikel 6, stk. 6, i direktiv [2002/65] fortolkes således, at der for så vidt angår korrekt modtagelse af de oplysninger, der er fastsat i national ret i henhold til artikel 5, stk. 1, artikel 3, stk. 1, nr. 3), litra a), i direktiv [2002/65], og forbrugerens udøvelse af fortrydelsesretten i henhold til national ret ikke skal tages udgangspunkt i andre end en almindeligt oplyst, rimelig opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger i betragtning af alle relevante kendsgerninger og samtlige omstændigheder i forbindelse med indgåelsen af denne aftale?

3) Dersom det første og det andet spørgsmål besvares benægtende, spørges:

Skal artikel 7, stk. 4, i direktiv 2002/65/EF fortolkes således, at den er til hinder for en national bestemmelse, som efter erklæret fortrydelse af en ved fjernsalg indgået forbrugerkreditaftale fastsætter, at udbyderen ud over det beløb, som han har modtaget af forbrugeren i henhold til fjernsalgsaftalen, også skal betale forbrugeren erstatning for værdien af anvendelsen af dette beløb?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første spørgsmål

31 Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 6, stk. 2, litra c), i direktiv 2002/65 skal fortolkes således, at den er til hinder for nationale bestemmelser, som fortolket i national retspraksis, der hvad angår en aftale om levering af en finansiel tjenesteydelse, som ved fjernsalg er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, ikke udelukker en fortrydelsesret for denne forbruger i et tilfælde, hvor denne aftale efter forbrugerens udtrykkelige ønske er blevet helt opfyldt af begge parter, inden forbrugeren udøver sin fortrydelsesret.

32 Det skal herved bemærkes, at i henhold til det nævnte direktivs artikel 6, stk. 2, litra c), finder den fortrydelsesret, som en forbruger, der som fjernsalg med en erhvervsdrivende indgår en aftale om levering af en finansiel tjenesteydelse, ikke anvendelse på aftaler, som efter forbrugerens udtrykkelige ønske er blevet helt opfyldt af begge parter, inden forbrugeren udøver sin fortrydelsesret.

33 I hovedsagen fremgår det af forelæggelsesafgørelsen, at BGB's § 312d, stk. 3, nr. 1, som udgør gennemførelsen i tysk ret af artikel 6, stk. 2, litra c), i direktiv 2002/65, bestemmer, at fortrydelsesretten bortfalder, hvis aftalen om levering af en finansiel tjenesteydelse efter forbrugerens udtrykkelige ønske er blevet helt opfyldt af begge parter, inden forbrugeren udøver sin fortrydelsesret. Det fremgår endvidere af forelæggelsesafgørelsen, at i henhold til praksis fra Bundesgerichtshof (forbundsdomstol) finder denne bestemmelse imidlertid ikke anvendelse på kreditaftaler indgået med en forbruger, herunder fjernsalgsaftaler, og at med hensyn til de nævnte aftaler bortfalder fortrydelsesretten ikke i den situation, som er omhandlet i BGB's § 312d, stk. 3, nr. 1.

34 Det fremgår af artikel 1, stk. 1, i direktiv 2002/65, læst i lyset af 13. betragtning til dette direktiv, at direktivet principielt indebærer en fuldstændig harmonisering af de aspekter, som det regulerer. Ifølge 13. betragtning til direktivet bør medlemsstaterne således ikke inden for de områder, som harmoniseres med direktivet, kunne vedtage andre bestemmelser end dem, der er fastlagt heri, medmindre andet er udtrykkeligt fastsat i dette direktiv.

35 For så vidt angår tilfælde, hvor fortrydelsesretten ikke finder anvendelse i henhold til artikel 6, stk. 2, litra c), i direktiv 2002/65, indeholder dette direktiv ikke bestemmelser, som tillader en medlemsstat i dens nationale bestemmelser at foreskrive, at forbrugeren har en fortrydelsesret i tilfælde, hvor aftalen efter forbrugerens udtrykkelige ønske er blevet helt opfyldt af begge parter, inden forbrugeren udøver sin fortrydelsesret.

36 Det må under disse omstændigheder fastslås, at artikel 6, stk. 2, litra c), i direktiv 2002/65, sammenholdt med direktivets artikel 1, stk. 1, og i lyset af 13. betragtning til direktivet, er til hinder for, at en medlemsstat fastsætter bestemmelser om, at en forbruger har en fortrydelsesret i den situation, som er beskrevet i den foregående præmis.

37 I denne forbindelse bemærkes, at princippet om overensstemmende fortolkning kræver, at de nationale myndigheder gør alt, hvad der henhører under deres kompetence – idet de tager den nationale lovgivning i dens helhed i betragtning og anvender fortolkningsmetoder, der er anerkendt i denne lovgivning – for at sikre den fulde virkning af EU-retten og for at nå et resultat, der er i overensstemmelse med det, der tilsigtes med EU-retten (dom af 8.5.2019, Praxair MRC, C-486/18, EU:C:2019:379, præmis 37 og den deri nævnte retspraksis).

38 Selv om forpligtelsen til at anlægge en overensstemmende fortolkning ikke kan tjene som grundlag for en fortolkning contra legem af national ret, skal de nationale retter for det andet i givet fald ændre en fast retspraksis, såfremt denne er baseret på en fortolkning af national ret, som er uforenelig med formålene med et direktiv (dom af 8.5.2019, Związek Gmin Zagłębia Miedziowego, C-566/17, EU:C:2019:390, præmis 49 og den deri nævnte retspraksis).

39 Henset til ovenstående betragtninger skal det første spørgsmål besvares med, at artikel 6, stk. 2, litra c), i direktiv 2002/65, sammenholdt med direktivets artikel 1, stk. 1, og i lyset af 13. betragtning til direktivet, skal fortolkes således, at denne bestemmelse er til hinder for nationale bestemmelser, som fortolket i national retspraksis, der hvad angår en aftale om levering af en finansiel tjenesteydelse, som ved fjernsalg er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, ikke udelukker en fortrydelsesret for denne forbruger i et tilfælde, hvor denne aftale efter forbrugerens udtrykkelige ønske er blevet helt opfyldt af begge parter, inden forbrugeren udøver sin fortrydelsesret. Det tilkommer den forelæggende ret at tage den nationale lovgivning i dens helhed i betragtning og at anvende fortolkningsmetoder, der er anerkendt i denne lovgivning, med henblik på at nå et resultat, der er i overensstemmelse med denne bestemmelse, ved i givet fald at ændre en fast national retspraksis, såfremt denne er baseret på en fortolkning af national ret, som er uforenelig med denne bestemmelse.

Det andet spørgsmål

Indledende bemærkninger

40 Det bemærkes indledningsvis, at som led i den samarbejdsprocedure mellem de nationale retter og Domstolen, som er indført ved artikel 267 TEUF, tilkommer det Domstolen at give den forelæggende ret et hensigtsmæssigt svar, som sætter denne i stand til at afgøre den tvist, der verserer for den. Ud fra dette synspunkt påhviler det Domstolen i givet fald at omformulere de spørgsmål, der forelægges den. Det påhviler nemlig Domstolen at fortolke alle de bestemmelser i EU-retten, som de nationale retter skal anvende for at træffe afgørelse i de for dem verserende tvister, også selv om disse bestemmelser ikke udtrykkeligt er omtalt i de præjudicielle spørgsmål, der forelægges Domstolen (dom af 8.5.2019, PI, C-230/18, EU:C:2019:383, præmis 42 og den deri nævnte retspraksis).

41 Det andet spørgsmål vedrører fortolkningen af artikel 4, stk. 2, af artikel 5, stk. 1, og af artikel 6, stk. 1, andet afsnit, andet led, og af artikel 6, stk. 6, i direktiv 2002/65.

42 I den foreliggende sag fremgår det af forelæggelsesafgørelsen, at DSL Bank inden indgåelsen af den i hovedsagen omhandlede aftale oplyste Antonio Romano og Lidia Romano om, at »f]ortrydelsesretten bortfalder før tid, når kontrakten er helt opfyldt, og låntageren udtrykkeligt har accepteret dette«.

43 Det er den forelæggende rets opfattelse, at selv om denne oplysning svarer til det tilfælde, hvor fortrydelsesretten ikke finder anvendelse i henhold til artikel 6, stk. 2, litra c), i direktiv 2002/65, er den imidlertid ukorrekt, henset til de nationale bestemmelser som fortolket af Bundesgerichtshof (forbundsdomstol), hvorefter fortrydelsesretten ikke bortfalder, hvis aftalen er blevet helt opfyldt, og låntageren udtrykkeligt har accepteret dette.

44 Det bemærkes herved, at i henhold til artikel 3, stk. 1, nr. 3), litra a), i direktiv 2002/65 skal forbrugeren, i god tid inden denne forpligtes af en fjernsalgsaftale eller et tilbud, have oplysninger om, hvorvidt der er fortrydelsesret i overensstemmelse med artikel 6. Det nævnte direktivs artikel 3, stk. 2, bestemmer, at de i artikel 3, stk. 1, nævnte oplysninger, hvis kommercielle formål skal fremgå klart, skal gives på en klar og forståelig måde under anvendelse af midler, der er tilpasset den anvendte fjernkommunikationsteknik, idet der navnlig skal tages hensyn til principperne om god tro i forretningstransaktioner og principperne om beskyttelse af personer, der i henhold til medlemsstaternes nationale lovgivning ikke kan indgå retshandler, f.eks. mindreårige.

45 Det følger af artikel 5, stk. 1, i direktiv 2002/65, at leverandøren skal meddele forbrugeren alle aftalevilkår og -betingelser samt alle de oplysninger, der er omhandlet i artikel 3, stk. 1, og artikel 4, på papir eller på et andet varigt medium, som forbrugeren har adgang til, i god tid inden denne bindes af nogen fjernaftale eller noget fjerntilbud.

46 På baggrund af ovenstående betragtninger skal det andet spørgsmål omformuleres således, at det vedrører spørgsmålet om, hvorvidt artikel 5, stk. 1, i direktiv 2002/65, sammenholdt med dette direktivs artikel 3, stk. 1, nr. 3), litra a), og artikel 6, stk. 2, litra c), skal fortolkes således, at den forpligtelse, som en erhvervsdrivende, der ved fjernsalg med en forbruger indgår en aftale om levering af en finansiel tjenesteydelse, har til på en klar og forståelig måde – inden forbrugeren forpligtes af en fjernsalgsaftale eller et tilbud – at give denne oplysninger om, hvorvidt der er fortrydelsesret, ikke tilsidesættes, når den erhvervsdrivende oplyser forbrugeren om, at denne fortrydelsesret ikke finder anvendelse på den aftale, som efter forbrugerens udtrykkelige ønske er blevet helt opfyldt af begge parter, inden forbrugeren udøver sin fortrydelsesret, selv om denne oplysning ikke opfylder de nationale bestemmelser, som fortolket i national retspraksis, der bestemmer, at fortrydelsesretten finder anvendelse i et sådant tilfælde.

Om spørgsmålet

47 Det følger af artikel 5, stk. 1, i direktiv 2002/65, sammenholdt med dette direktivs artikel 3, stk. 1, nr. 3), litra a), at leverandøren, inden forbrugeren forpligtes af en fjernsalgsaftale eller et tilbud, bl.a. skal give denne oplysninger om, hvorvidt der er fortrydelsesret som omhandlet i direktivets artikel 6.

48 Eftersom det følger af artikel 6, stk. 2, litra c), i direktiv 2002/65, at fortrydelsesretten ikke finder anvendelse på aftaler, som efter forbrugerens udtrykkelige ønske er blevet helt opfyldt af begge parter, inden forbrugeren udøver sin fortrydelsesret, skal forbrugeren, inden aftalen indgås, gives oplysninger om en manglende fortrydelsesret i det tilfælde, der er omhandlet i denne bestemmelse.

49 Det fremgår ganske vist af artikel 4, stk. 2, i direktiv 2002/65, at medlemsstaterne, indtil der gennemføres en yderligere harmonisering, kan opretholde eller indføre strengere krav om forhåndsoplysninger, forudsat at disse er forenelige med EU-lovgivningen.

50 Det fremgår imidlertid af besvarelsen af det første spørgsmål, at artikel 6, stk. 2, litra c), i direktiv 2002/65, sammenholdt med direktivets artikel 1, stk. 1,og i lyset af 13. betragtning til dette direktiv, skal fortolkes således, at denne bestemmelse er til hinder for nationale bestemmelser, der hvad angår en aftale om levering af en finansiel tjenesteydelse, som ved fjernsalg er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, ikke udelukker en fortrydelsesret for denne forbruger i et tilfælde, hvor denne aftale efter forbrugerens udtrykkelige ønske er blevet helt opfyldt af begge parter, inden forbrugeren udøver sin fortrydelsesret.

51 Under disse omstændigheder kan en medlemsstat ikke i sine nationale bestemmelser fastsætte en forpligtelse for en erhvervsdrivende, der ved fjernsalg med en forbruger indgår en aftale om levering af en finansiel tjenesteydelse, til på en klar og forståelig måde, og inden forbrugeren forpligtes af en fjernsalgsaftale eller et tilbud, at give denne oplysninger, som er i strid med de ufravigelige

bestemmelser i direktiv 2002/65, dvs. oplysningen om, hvorvidt der er en fortrydelsesret i det tilfælde, hvor aftalen efter forbrugerens udtrykkelige ønske er blevet helt opfyldt af begge parter, inden forbrugeren udøver sin fortrydelsesret.

52 Eftersom direktiv 2002/65 udelukker en fortrydelsesret for forbrugeren i det tilfælde, som er omhandlet i den foregående præmis, kan det ikke fastslås, at den erhvervsdrivende har undladt at opfylde sin forpligtelse til i henhold til dette direktivs artikel 5, stk. 1, sammenholdt med direktivets artikel 3, stk. 1, nr. 3), litra a), og artikel 6, stk. 2, litra c), at give forbrugeren de nødvendige oplysninger, når den erhvervsdrivende har undladt at oplyse forbrugeren om, at der, henset til de nationale bestemmelser, er en fortrydelsesret i det nævnte tilfælde, men har oplyst forbrugeren om, at denne ret ikke finder anvendelse i dette tilfælde.

53 Det skal endvidere bemærkes, at i henhold til artikel 3, stk. 2, i direktiv 2002/65, sammenholdt med artikel 3, stk. 1, nr. 3), litra a), skal oplysningen om, hvorvidt der er fortrydelsesret, gives til forbrugeren på en klar og forståelig måde.

54 I denne forbindelse er alene opfattelsen hos en gennemsnitsforbruger, dvs. en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet forbruger, relevant (jf. analogt dom af 7.8.2018, Verbraucherzentrale Berlin, C-485/17, EU:C:2018:642, præmis 44 og den deri nævnte retspraksis).

55 Den fuldstændige harmonisering af nationale bestemmelser, som er foretaget med direktiv 2002/65, indebærer således, at der af kriteriet om den relevante forbruger skal anlægges en fortolkning, som er fælles for alle medlemsstaterne.

56 Henset til ovenstående betragtninger skal det andet spørgsmål besvares med, at artikel 5, stk. 1, i direktiv 2002/65, sammenholdt med dette direktivs artikel 3, stk. 1, nr. 3), litra a), og artikel 6, stk. 2, litra c), skal fortolkes således, at den forpligtelse, som en erhvervsdrivende, der ved fjernsalg med en forbruger indgår en aftale om levering af en finansiel tjenesteydelse, har til på en klar og forståelig måde – inden en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet forbruger forpligtes af en fjernsalgsaftale eller et tilbud – i overensstemmelse med de krav, som følger af EU-retten, at give denne forbruger oplysninger om, hvorvidt der er fortrydelsesret, ikke tilsidesættes, når den erhvervsdrivende oplyser forbrugeren om, at denne fortrydelsesret ikke finder anvendelse på den aftale, som efter forbrugerens udtrykkelige ønske er blevet helt opfyldt af begge parter, inden forbrugeren udøver sin fortrydelsesret, selv om denne oplysning ikke opfylder de nationale bestemmelser, som fortolket i national retspraksis, der bestemmer, at fortrydelsesretten finder anvendelse i et sådant tilfælde.

Det tredje spørgsmål

57 Da det tredje spørgsmål er stillet for det tilfælde, at det første eller det andet spørgsmål besvares bekræftende, er det ufornødent at besvare dette spørgsmål.

Sagsomkostninger

58 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Første Afdeling) for ret:

1) **Artikel 6, stk. 2, litra c), i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2002/65/EF af 23. september 2002 om fjernsalg af finansielle tjenesteydelser til forbrugerne og om ændring af Rådets direktiv 90/619/EØF samt direktiv 97/7/EF og 98/27/EF, sammenholdt med dette direktivs artikel 1, stk. 1, og i lyset af 13. betragtning til direktivet, skal fortolkes således, at denne bestemmelse er til hinder for nationale bestemmelser, som fortolket i national retspraksis, der hvad angår en aftale om levering af en finansiel tjenesteydelse, som ved fjernsalg er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, ikke udelukker en fortrydelsesret for denne forbruger i et tilfælde, hvor denne aftale efter forbrugerens udtrykkelige ønske er blevet helt opfyldt af begge parter, inden forbrugeren udøver sin fortrydelsesret. Det tilkommer den forelæggende ret at tage den nationale lovgivning i dens helhed i betragtning og at anvende fortolkningsmetoder, der er anerkendt i denne lovgivning, med henblik på at nå et resultat, der er i overensstemmelse med denne bestemmelse, ved i givet fald at ændre en fast national retspraksis, såfremt denne er baseret på en fortolkning af national ret, som er uforenelig med denne bestemmelse.**

2) **Artikel 5, stk. 1, i direktiv 2002/65, sammenholdt med artikel 3, stk. 1, nr. 3), litra a), og med artikel 6, stk. 2, litra c), i dette direktiv, skal fortolkes således, at den forpligtelse, som en erhvervsdrivende, der ved fjernsalg med en forbruger indgår en aftale om levering af en finansiel tjenesteydelse, har til på en klar og forståelig måde – inden en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet forbruger forpligtes af en fjernsalgsaftale eller et tilbud – i overensstemmelse med de krav, som følger af EU-retten, at give denne forbruger oplysninger om, hvorvidt der er fortrydelsesret, ikke tilsidesættes, når den erhvervsdrivende oplyser forbrugeren om, at denne fortrydelsesret ikke finder anvendelse på den aftale, som efter forbrugerens udtrykkelige ønske er blevet helt opfyldt af begge parter, inden forbrugeren udøver sin fortrydelsesret, selv om denne oplysning ikke opfylder de nationale bestemmelser, som fortolket i national retspraksis, der bestemmer, at fortrydelsesretten finder anvendelse i et sådant tilfælde.**

Underskrifter